

DEİK

**YUNANİSTAN
EKONOMİSİ
ve
TÜRK- YUNAN
EKONOMİK İLİŞKİLERİ
KASIM 2002**

Adres : İstiklal Caddesi 286./9 Beyoğlu 34430 İstanbul
Tel : 0.212.243 41 80
Faks : 0.212.243 41 84/245 05 21
Internet : www.deik.org.tr

Parleментар demokrasiyle yönetilen Yunanistan'da Konstatinos Simitis liderliğindeki Pan-Hellenik Sosyalist Hareket Partisi (PASOK) 300 sandalyelik mecliste iktidar partisi konumundadır. Cumhurbaşkanı Kostis Stephanopoulos meclisin 2/3 çoğunluğunu alarak beş yıllığına seçilmiştir. Yunanistan'da bir kişi üstüste iki kere Cumhurbaşkanı seçilebilmektedir.

İktidar partisi PASOK, Ekim ayında yapılan yerel seçimlerde beklenenden daha iyi bir performans göstererek muhalefet partisi Yeni Demokrasi'ye (YD) göre pozisyonunu güçlendirmiştir. Politik çevrelerde Başbakan Simitis'in, son dönemde ünlü terör örgütü 17 Kasım'ın liderlerini 27 yıl sonra yakalamasıyla elde ettiği popülaritenin PASOK'un seçimlerden beklenenden daha iyi sonuç almasına neden olduğu belirtilmektedir. Son seçimler muhafazakarların kırsal kesimde ve üç büyük şehir Atina, Pire ve Selanik'te güçlendiklerini ortaya koymuştur. Yunanistan'da bir sonraki parlamento seçimleri 2004'te yapılacaktır. Başkanlık seçimleri ise 2005 yılı Mart ayındadır.

Sosyal Göstergeler

% (Aksi belirtilmedikçe)	
Yüzölçümü, m2	131.957,0
Nüfusu, milyon, 2001	10,9
Nüfus Artış Hızı, 2000	- 0,2
Şehirde Yaşayan Nüfus	71,0
Kırsal Kesimde Yaşayan Nüfus	29,0
GSYİH, 2000, Milyar USD	112,0
Sağlık Harcamaları/GSYİH	5,0
Eğitim Harcamaları/GSYİH	3,5
Sosyal Güvenlik Harcamaları/GSYİH	23,6
Taşıt Sayısı, 100 Kişide	30,0
Telefon Sayısı, 100 Kişide	54,0
Kamu Yatırımları/GSYİH	4,4
Sabit Sermaye Yatırımlarında Büyüme, 2001	10,5

Kaynak : Yunanistan Pazara Giriş Raporu, Atina Ticaret Müşavirliği Mayıs 2002

YUNAN EKONOMİSİNE TEMEL BAKIŞ

1981 yılından beri AB üyesi olan Yunanistan küçük ekonomisiyle AB'nin en düşük GSYİH'larından birine sahiptir. Sanayinin çok gelişmemiş olması GSYİH'ya katkısını da %22-24 arasında sınırlamıştır. Devletin ekonomi üzerindeki uzun yıllardır var olan etkisi azalmakla birlikte devam etmektedir.

Yunanistan 1998'de Avrupa Para Birliği'ne (APB) katılmak isteyen 12 ülkeden biriyken katılım için gereken kriterlerin hepsini gerçekleştiremediğinden APB'ne ancak 1 Ocak 2001'de katılabılmıştır. Yunanistan'ın kamu borcunun GSYİH oranı % 100'ün üstünde seyrederken hala APB'ne katılım için önkoşul olan %60 sınırına indirilememiştir.

Son dönemde Yunanistan'ın mali dengesinde vergi gelirlerindeki artış ve mali disiplinden kaynaklanan bir iyileşme görülmektedir. Vergi gelirleri etkin bir vergi toplama sisteminin hayata geçirilmesi, vergi muafiyetlerinin minimuma indirilmesi ve ek vergilerin getirilmesiyle sağlanmıştır. 2002 yılında hayata geçirilen ve vergi sisteminin daha şeffaf, daha adaletli ve daha basit hale getirilmesini amaçlayan vergi reformlarının devletin vergi konusundaki sıkıntılarını gidermesi beklenmektedir.

Temel Ekonomik Göstergeler

	1998	1999	2000	2001	2002*
GSYİH (milyar \$)	121,5	125,4	112,6	116,3	120,8
GSYİH (büyüme, %)	3,7	3,5	4,1	4,1	3,8
Enflasyon (TÜFE, %)	4,8	2,7	3,1	3,4	3,6
İhracat (milyar \$)	11,8	13,3	10,2	10,6	13,4
İthalat (milyar \$)	27,3	30,0	30,4	29,7	33,4
Dış Ticaret Dengesi (milyar \$)	-15,5	-16,7	-20,2	19,1	-20
Cari İşlem Dengesi (milyar \$)	-3,2	-5,1	-7,7	-2,5	-2,4
Kısa Vadeli Faizler(%)	11,6	8,9	6,1	4,2	3,3
İşsizlik Oranı	11,2	12	11,3	10,9	10,9

* Tahmin

Kaynak : EIU Ülke Bülteni

Kamu harcamalarında da ücretlerdeki artış ve devletin sosyal güvenlik fonlarına sağladığı parasal destekten kaynaklanan küçük bir artış tespit edilmiştir. Mali dengenin olumlu sinyaller vermesiyle petrol üzerindeki vergi yükü enflasyonist beklentileri kırabilmek amacıyla hafifletilmiştir. Kamu sektörünün geleneksel yüksek iş güvenliği ve düşük işgücü dönüşümü özelliklerinin yanısıra sosyal güvenlik fonlarının yükselen harcamaları ve devlet hastanelerinin borçları hükümet yetkililerini denetimi artırmaya ve yeni önlemler almaya itmiştir. Sosyal güvenlik konusunda çok ciddi reformlar planlanmakta ancak sendikaların baskısı bu reformların hayata geçirilmesinde engel oluşturmaktadır.

Yunan Ekonomisi'nde son dönemde görülen büyümenin altında yatan en önemli neden yatırımdır. AB'den 3. Komite Destek Çerçevesi'nde gelen önemli miktardaki fon, kamu ve özel sektörün katkılarıyla birleşince üretim potansiyelini olumlu yönde artıracak şekilde yatırıma kaynak aktarılmıştır. 2004 Olimpiyat Oyunları için yürütülen hazırlıklar kamu ve özel sektör yatırımının 2002-2004 döneminde artarak süreceğinin göstergesidir.

Tüketici fiyatları endeksi 1989-1996 döneminde ortalama %14 gibi (1990'da - %20.4) AB için oldukça yüksek sayılabilecek bir ortalamaya ulaşmıştır. 1996-2000 döneminde sıkı uygulanan maliye ve para politikaları sayesinde bu ortalama %4.9'a kadar düşürülmüştür. 1999 yılındaki %2'lik oranla en düşük değerini yakalayan enflasyon tekrar yükseliş trendine girerek 2001 yılında %3'ün üzerine çıkmış, 2002'nin ilk aylarında da %4'ün üstünde seyretmiştir. Enflasyonun 1999'dan itibaren tekrar yükselmeye başlaması zamanından önce yapılan vergi indirimlerinin tüketimi artırmasından kaynaklanmıştır. Tahminlere göre 2001-2004 döneminde özel tüketim deflatörü %2 ile %2.5 arasında dalgalanacaktır. Ücret ve fiyatlardaki enflasyon beklentileri kontrol altına alındığından bu hedef erişilebilir gözükmektedir.

Hükümetin ekonomideki rolü etkindir. AB'nin üye ülkelerin piyasalarını serbest rekabete açmalarını ve hükümetlerin ellerini ekonomiden çekmelerini talep etmesine rağmen Yunanistan'da devlet diğer üye ülkelere oranla hala önemli ölçüde ekonominin içindedir. 2000 yılında kayıtlı ekonomik aktivitenin yaklaşık %45'i kamu sektöründeyken Hükümet 6 sigorta fonunu, 43 şirketi ve dolaylı ya da direkt olarak bankacılık sektörünün %60'ını kontrol ediyordu. AB'nin ilgili direktifleri doğrultusunda telekomünikasyon sektörü serbest rekabete açılmış, enerji sektörüyle ilgili çalışmalar da halen devam etmektedir.

Para Birliği'ne katılma hazırlıkları çerçevesinde Yunanistan kamu borcu yönetiminde de yeni uygulamaları yürürlüğe koymuştur. 1997'ye kadar tahvil ve bonolardaki getiriler önceden sabitlenir ve bankalar satışında aracılık yaptıkları bu senetlerden komisyon alırlardı. Bu tarihten itibaren devlet, senetleri açık artırma yoluyla satmayı seçti, bu ortamda getiriler piyasa koşullarına göre şekilleniyordu. 1998'de Yunanistan Bankası elektronik ikincil hisse senetleri piyasasını kurdu. 1999'da yarı otonom Kamu Borcu Yönetim Ajansı kuruldu. Bu kurum kuruluşundan itibaren hükümetin bütçe yöneticileriyle yıllık fonlama programları üzerinde çalışmaya başladı. 1995 yılına kadar devlet sadece 2 yıl ya da daha kısa vadeli hazine bonusu ihraç ederken 1996'daki 3,5 ve 7 yıllık değişken oranlı senetlerden sonra 1998 yılında ilk 15 yıllık, 2000 yılında da ilk 20 yıllık tahviller ihraç edildi. 2000 yılı sonunda devlet borcu 47.4 Trilyon Drahmi - GSYİH'nın %115.9'u- seviyelerindeydi.

Yunanistan'ın ödemeler dengesinde uzun yıllardır devam eden yapısal ticaret açıkları bulunmaktadır. İhracat imkanları sanayinin yüksek kapasiteli olmaması ve sanayi yatırımlarının-son dönem hariç- ihmal edilmiş olmasından dolayı

kısıtlıdır. İthalatta özellikle enerji, makina gibi ana girdilerde dışa bağımlılık dış ticaret açığı doğurmaktadır. Temel ihracat kalemleri ham pamuk, tütün, kimyevi madde, tekstil, yarı işlenmiş metal ürünleri, çimento ve rafine edilmiş petrol ürünleri olarak sıralanırken ithalat kalemleri arasında enerji ve makine parkı dışında gıda ürünleri, ulaşım araçları ve elektrikli aletler yer almaktadır. Dış ticaret açığını turizm, denizcilik sektörleriyle AB'den tedarik edilen fonlar dengelemektedir. AB'den Yunanistan'a olan fon akışı önümüzdeki yıllarda artarak sürecektir. 2000-2006 3. Komite Destek Çerçevesi programının sağlayacağı yapısal fonun toplam tutarı 24 Milyar Drahmi'dir.

Yunanistan'ın istihdam durumu incelendiğinde 1990'lı yıllarda işsizlik oranında kaydedilen artışın 1999'da % 12 ile en yüksek değerine ulaştığı görülmektedir. 2000 yılından itibaren bir düşüş trendi içine giren işsizlik oranının (2000'de %11.1, 2001'de %10.4) 2003'ten itibaren %10 barajının altına düşmesi beklenmektedir. Ancak ticaret birliklerinden yapılan açıklamalarda resmi rakamların gerçeği tam anlamıyla yansıtmadığı ve özellikle 15-29 yaş arası gençlerin %60'ının işsiz olduğu belirtilmektedir. Yunanistan'daki düşük ücretli göçmen işgücündeki artış işsizliğin artmasında önemli bir etken oluşturmaktadır. Hükümet, işveren ve sendika birlikleri bu soruna çözüm üretmeye çalışmaktadırlar. Hükümet, Stabilité ve Büyüme Programında talepten daha fazla yeni iş yaratmayı hedeflemektedir.

Doğrudan Yabancı Yatırımın (DYY) 2000 yılında dünya genelinde gerçekleşen 706 milyar USD'lık toplamından sadece 1.1 milyar USD pay alabilen Yunanistan'ın bu konuda ciddi sıkıntıları olduğu görülmektedir. 2001 yılında DYY tutarı 1.8 milyar USD'a ulaşmış ancak bu rakamın yarısı tek kalemden, Yunan sigorta şirketi Interamerican'ın Avrupalı korsorsiyuma satışından elde edilmiştir. Ülkedeki toplam Amerikan DYY stoğu 2000 yılı itibarıyla 23.7 milyar olup, bu rakam Finlandiya'dan sonra AB içindeki en düşük rakamdır. 2000 yılında sabit yatırıma dönüşen DYY tutarı toplamın %4'ü kadarken, AB ortalaması %10'dur. DYY stoğunun GSYİH'ya oranı %20'lik bir değerle Yunanistan'ı AB sıralamasında orta sıralara taşımaktadır. Hükümet ülkeye daha fazla DYY çekebilmek için bürokrasiyi azaltma, ürün ve emek piyasalarını liberalize etme çalışmalarını sürdürmektedir.

SEKTÖREL BAKIŞ

ENERJİ SEKTÖRÜ

Son yıllarda Türk-Yunan ilişkilerinde gözlenen iyileşme ekonomi ve enerji alanlarında da ortak projeler üretmeyi mümkün kılacak gibi gözükmektedir. Yunanistan eski Yugoslavya'da en büyük yatırımcılardan biri konumundadır. Ayrıca enerji altyapısının diğer Balkan ülkeleriyle bağlantılarının sağlanmış olması, komşu ülkelerle ve özellikle Türkiye ile geliştirilecek işbirliğinin Yunanistan'ın "2010'da Balkanların en önemli enerji tedarikçisi" olma hedefini

(Petrol, gaz ve elektrik alanlarında toplam maliyeti 14.5 Milyar USD' a kadar ulaşacak projeler) gerçekleştirmesini mümkün kılacaktır.

Petrol

Günlük ortalama 406.000 varil (2001 tahmini) petrol tüketen Yunanistan'ın buna karşılık günlük üretimi 8.992 varil/gündür. Bu nedendir ki toplam 9 milyon varil petrol rezervi bulunan Yunanistan en önemli enerji kaynağı olan petrolde (2000 yılında toplam enerji tüketiminin % 63'ü) ciddi oranda ithalat bağımlıdır. Petrolün önemli bir kısmı Orta Doğu'dan (İran ve Suudi Arabistan) temin edilirken Rusya, Libya ve Mısır diğer ihracatçı ülkeler olarak ortaya çıkmaktadır. Son dönemde geliştirilen boru hattı projelerinin hayata geçmesiyle Rusya'nın toplam içindeki payının artması beklenmektedir.

Sektörde bir devlet kuruluşu olan Hellenic Petroleum (HP) hakim konumdadır. HP'nin temel faaliyet alanları petrolü işlemek, çeşitli petrol türevlerini ithal etmek, üç büyük rafineriyi (Biri Makedonya'da) işletmek ve ürünlerin dağıtımını sağlamaktır. HP'nin birincil halka arzı 1998 yılında hisselerin % 23'ünün satılması yoluyla yapılmıştır. Temmuz 2002'de Yunan Hükümeti HP hisselerinin %23'ünün satışının Ağustos 2002 tarihi itibarıyla tamamlanacağını açıklamıştır. Rus Lukoil ve Yunan Latsis Grup' tan oluşan konsorsiyum hisseler için 459 milyon USD ödemeyi teklif etmiştir. Temmuz 2002 HP çalışanlarının yaptığı grev özelleştirme sürecini olumsuz etkilese de mahkemenin grevin yasal olmadığı kararı üzerine grev sona ermiştir.

Petrol üretimi Ege Denizi'nde Kavala Kıyıları açıklarından sağlanmaktadır. Amerikan, Yunan ve Kanadalı firmalardan oluşan bir konsorsiyum bölgede 1996 yılında üretime başlamıştır. Şubat 2001'de Kavala Oil yine Kavala Kıyıları açıklarında Thasos adası yakınında petrol rezervi bulmuştur. Rezervin kapasitesi 7000-7500 varil/gün olarak tahmin edilmektedir. 1996'da 6 lisansın verilmesiyle başlanan aramalar 2003 yılı başlarında çıkılacak ikinci bir ihaleyle sürdürülecektir. İhale Kuzeybatı ve Güneybatı Yunanistan'da karada ve denizde arama yapılmasını kapsamaktadır. Ege Denizi'nde petrol aranması, Türkiye ile Yunanistan arasındaki kıta sahanlığı sorunu nedeniyle politik sıkıntılar doğurabilmektedir.

HP, 100 milyon USD maliyetli, 143 millik bir boru hattı projesi üzerinde çalışmaktadır. Bu proje ile boru hattında aracılığıyla Selanik'ten yeni alınan Okta rafinerisine (Üsküp/Makedonya) 50.200 varil/gün ham petrol taşınacaktır.

Ocak 1997'de Yunanistan, Bulgaristan ve Rusya, Bulgaristan'ın Karadeniz'deki Burgaz Limanı ile Yunanistan'da Alexandroupolis'i birleştirecek bir boru hattı kurulması konusunda mutabakata vardılar. Planlanan 178 millik, yeraltı boru hattıyla birlikte Rusya, Karadeniz'den Türkiye'yi by-pass ederek petrol taşıyabilecekti. Ancak toplam maliyetinin 600-800 milyon USD arasında olması beklenen proje tartışmaları da beraberinde getirdi. Rusya'nın boru hattının en

azından % 50 kapasiteyle çalışacağını garanti etmesi, Yunanistan'ın Kazak petrolünü taşımak için görüşmelerde bulunması henüz projeye işlerlik kazandırmamıştır. Nihai olarak 2002 Mayıs ayında Bulgaristan, 2002 yılı sonu itibarıyla hisse paylaşımından doğan sorunların giderilerek anlaşma imzalanacağını umduğunu açıklamıştır.

Doğal Gaz

Yunanistan'ın 18 milyar m³ doğal gaz rezervi son dönemde artan tüketimi karşılamaktan uzak kalmaktadır. 1996 yılında 1 milyar m³ olan tüketim 2000 yılında 72 milyar m³'e çıkarken önümüzdeki 10 yıllık dönemde en azından üç kat artması beklenmektedir. Doğal gaz ihtiyacının yaklaşık %80'i Rusya'dan sağlanırken kalan %20 de Cezayir'den tedarik edilmektedir.

Yunan doğal gaz sektörü bir kamu kuruluşu olan DEPA tarafından kontrol edilmektedir. DEPA 1998 yılında enerji tüketiminde kaynak çeşitlendirmesine gitmek ve doğal gaz kullanımını artırmak amacıyla kurulmuştur. % 35 hissesi HP'ye aittir. Nisan 2002'de şirketin % 35'lik hissesinin satılmasının planlandığı açıklanmıştır.

DEPA 1997 Temmuz ayından itibaren Bulgaristan boru hattı üzerinden Rus doğal gazını ithal etmeye başlamıştır. Mart 2001'de DEPA ile Gazprom (Rusya)'un bir yan kuruluşu olan Gazexport arasında imzalanan anlaşma ile 2002'den itibaren fiyatlara % 5 zam yapılmıştır. AB direktiflerine göre Ağustos 2000 itibarıyla piyasanın % 20'sinin rekabete açılmış olması gerekirken bunu gerçekleştiremeyen Yunanistan'a ek süre verilmiştir. Yürürlükteki yasaya göre DEPA dışındaki şirketler sadece ihracata yönelik elektrik üretimi için gaz ithal edebilmektedirler.

DEPA ilk likit doğal gaz (LNG) transferini 1999'da Cezayir'den (Sonatrach) yapmıştır. Taraflar arasında 21 yıllık bir anlaşma imzalanmıştır. Yunanistan'ın hali hazırdaki tek LNG terminali Atina yakınlarında bulunmaktadır. İtalya ile Yunanistan'ı birbirine bağlayacak bir sualtı doğal gaz hattı projesinin fizibilite çalışmaları sürmektedir. Sonuçlar elde edildikten sonra başka bir terminal inşa etme ya da mevcut tesisleri geliştirme hususunda karara varılacaktır.

Türk –Yunan ilişkilerindeki son gelişmeler enerji alanında işbirliğini mümkün kılmaktadır. Örneğin Temmuz 2000'de Türkiye ve Yunanistan doğal gaz ağları arasında bağlantı kurmak için çalışmalar başlatmışlardır. İki ülke aynı zamanda AB'nin sponsor olduğu Ülkelerarası Avrupa'ya Petrol ve Gaz Taşınması (INOGATE) projesinde beraber çalışmak üzere mutabakata varmışlardır. Projenin temel amacı Orta Avrupa ve Asya'daki petrol ve gaz taşınmasının teknolojisini yenilemek ve Avrupa'daki boru hattını Kafkas ve Asya petrolüne ulaştırmaktır. Mart 2001'de Yunanistan, Ermenistan ve İran ile enerji alanında işbirliğini güçlendirmek için bir anlaşma imzalamışlardır.

15 Aralık 1997'de Rusya ve Türkiye arasında imzalanan, 3 Milyar USD maliyetli, 758 mil uzunluğundaki Mavi Akım projesi Rus doğal gazını Ankara'ya kadar ulaştıracaktır. Mavi Akım Projesi çerçevesinde inşa edilen boru hattını Yunanistan'ın da içinde bulunduğu Akdeniz ülkelerini kapsayacak şekilde geliştirmek mümkündür.

28 Mart 2002'de Türkiye ile Yunanistan arasında 300 Milyon USD maliyetli, 175 millik bir boru hattı projesini hayata geçirebilmek için anlaşma imzalanmıştır. Proje, İran'dan gelen doğal gazın Ankara üzerinden Alexandropoulis'e ulaştırılmasını hedeflemektedir. Yunanistan'a ulaşan doğal gaz yukarıda da bahsedilen sualtı boru hattı projesiyle İtalya üzerinden ya da Bulgaristan üzerinden Avrupa'ya ulaştırılabilecektir. Öte yandan Azerbaycan da 2006-2007'den itibaren Yunanistan'a Bakü-Tiflis-Erzurum ve Türkiye-Yunanistan boru hatları aracılığıyla doğal gaz satabileceğini açıklamıştır.

Elektrik

2000 yılında 49.6 milyar kwh elektrik üreten Yunanistan'da, yıllık % 3.4 artışla, 2015 yılında 6000 MW ek kapasiteye ihtiyaç duyulacaktır. Ayrıca 2004 Atina Olimpiyatları için de mevcut kapasitenin yetersiz kalacağı bildirilmektedir.

Yunan elektrik sektöründe faaliyet gösteren PPC elektrik üretimi ve dağıtımında monopol olan bir kamu kuruluşudur. AB'nin elektrik direktifi doğrultusunda 2001 yılında pazarın % 35'i rekabete açılmıştır. PPC üretim konusundaki monopolünü yitirirken pazardaki tek dağıtıcı olmayı sürdürmektedir. Diğer AB üyesi ülkelerinin Şubat 1999'da elektrik piyasalarını serbest rekabete açmalarına rağmen Yunanistan coğrafi koşullarının uygunsuzluğundan dolayı 2 yıllık ek bir süre almıştır. OECD pazardaki monopolünü sürdüren PPC'nin parçalanmasını tavsiye etmiştir. 2005 yılı itibarıyla piyasanın tamamen serbest rekabete açılması planlanırken düzenleyici kuruluş Regulatory Authority on Electricity (RAE) olacaktır.

Yunanistan'ın mevcut elektrik ağı Arnavutluk ve Makedonya ile bağlantılıdır. Yunanistan, bu ülkelerdeki altyapı problemleri sebebiyle çok da sağlıklı olmayan bir ağ aracılığıyla Kosova'ya elektrik taşıyabilmektedir. Haziran 2001'de Arnavutluk, Bosna- Hersek, Bulgaristan, Makedonya, Romanya ve Yunanistan ülkeleri Balkanlar'da rekabetçi bir piyasa oluşturabilmek için mutabakata varmışlardır. Yunanistan mevcut ağını Bulgaristan ve Avrupa'ya (Hırvatistan ve Bosna-Hersek aracılığıyla) doğru genişletmek istemektedir. Ayrıca İtalya ile yerel ağları bağlayacak 500 MW kapasiteli bir sualtı kablo projesini hayata geçirmiştir. Kablonun uzunluğu 102 mil olup proje ENEL (%75), PPC (%25) ortaklığı altında gerçekleştirilmiştir.

Türk-Yunan ilişkilerinin olumlu yönde ilerlemesi diğer sektörlerde olduğu gibi elektrik sektöründe de meyvelerini vermiş ve Ocak 2000'de bir Yunan-Türk-Amerikan konsorsiyumu (Copelouzos-Gama-ExxonMobil) 400-600 MW'lık bir

doğal gaz termik santralı kurulması için çalışmalara başlamışlardır. Santral hem Yunan iç piyasasına hem de Türkiye'ye elektrik üretecektir. Elektriğin transferi 400 KV'lık Hamitabad- Filippoi hattından yapılacaktır. Tüm bu gelişmelere ek olarak 2006 yılında iki ülkenin elektrik ağlarının birbirlerine bağlanması planlanmaktadır.

“Yenilenebilir enerji kaynakları” konusu Yunanistan'da oldukça sıcak bir konudur. Hükümet bu konudaki çalışmaları örgütlemek amacıyla Kalkınma Bakanlığı altında yenilenebilir enerji kaynakları merkezini (YEKM) kurmuştur. YEKM tahminlerine göre ülkenin elektrik ihtiyacının %15'i rüzgar enerjisinden karşılanabilecektir. Bunun için de hali hazırdaki kapasitenin 270 MW'tan 2010 itibarıyla 2.000 MW'a kadar artırılması gerekmektedir. AB direktiflerine göre 2010 yılından itibaren her üye ülke elektrik ihtiyacının %12'sini yenilenebilir kaynaklardan sağlamak zorundadır ki bazı yapısal ve teknik problemlerin aşılmasıyla Yunanistan bu şarta uyabilecektir.

Güneş enerjisinin kullanımı Yunanistan'ın yıllık elektrik üretimi ihtiyacını 1.4 milyar KW azaltmaktadır. Evlerin yaklaşık % 20'sinde su ısıtımında kullanılan güneş enerjisi de yenilenebilir önemli bir kaynak olarak ortaya çıkmaktadır.

Merrill Lynch'in Şubat 2002 tarihli bir raporuna göre rüzgar enerjisi kapasite artışları 2002 yılında 26 MW, 2003 yılında 19 MW, 2004 yılında 54 MW, 2005 ve 2006 yıllarında da 56 MW olacaktır. 2001 yılında İspanyol GEMESA, Yunan enerji şirketi HEDC ile 420 milyon Euro'luk 2005'e kadar 460 MW yatırımı öngören bir anlaşma imzalamıştır. İngiliz Windforce şirketinin AB sınırları içinde geliştirmeyi planladığı 800 Milyon USD'lık projeler içinde toplam 650 MW kapasiteye sahip 3 rüzgar enerjisi tesisi bulunmaktadır.

FİNANS SEKTÖRÜ

Bankacılık

Son yıllarda Yunan bankacılık sektörüne yön veren konsolidasyon trendi 1998-2000 döneminde beş büyük grubun ayakta kalmasına neden olmuştur: devlet kontrolündeki Yunan Milli Bankası (NBG), Yunan Ticaret Bankası (CBG), Alpha, EFG Eurobank-Ergasias ve Pire bankaları. Bu beş grubu mercek altına alındığında hepsinde de dikey bütünleşmenin var olduğu görülmektedir. Bazı farklılıklar olmasına rağmen temelde her grupta yatırım bankacılığı, aracı kurum, yatırım fonları, sigorta, finansal kiralama ve kredi kartları başlıkları altında hizmet verilmektedir.

Bazı Avrupa bankaları da Yunan pazarına girmiştir. Örneğin Deutsche Bank EFG'de % 10 hisse almış, Crédit Agricole Indo Suez % 6.7 oranda CBG'e ortak olmuştur. Hollandalı ING ile Pire Bank arasındaki görüşmeler olumsuz sonuçlanmıştır.

Sektördeki konsolidasyonun dışında kalan küçük ticari bankalar alıcı bekler durumdadırlar. Örneğin hükümet ordu emeklilik fonuna ait olan General Bank'ı satmak istediğini deklare etmiştir. Diğer küçük bankalar güçlü oldukları alanlarda niş pazarlara yönelmektedirler. Hükümet Yunan Endüstriyel Kalkınma Bankası'ndaki (ETVA) % 34.5'lik ve Tarım Bankası'ndaki % 13'lük paylarını satmış ve halen banka yönetimlerini devredebileceği stratejik ortak arayışındadır.

2001 yılındaki sektörel gelişmelere baktığımızda satın almaların devam ettiğini görürüz: Pire Bank'ın ETBA'yı, EFG'nin Telesis Yatırım Bankası'nı alması gibi. Sektöre yeni küçük bankaların girmeleri ve farklı sektörlerde uzmanlaştıkları alanlarda hizmet vermeye başlamaları da önemli bir noktadır. 2001 yılında bankacılık aktivitelerinde kaydedilen artış sektördeki toplam aktifin büyümesine sebep olmuş ve Eurozone sebebiyle faizlerin düşük seviyelerde seyretmesi de özel sektör kredilerinde ve özellikle tüketici kredilerinde kaydedilen artışlara sebep olmuştur. Sektördeki toplam kredi tutarlarının artması enflasyonun düşük seyretmesi sebebiyle net faiz gelirlerinin tatmin edici seviyelere ulaşmasına rağmen Atina Borsası'nın zayıf performansı hisse fiyatlarında ve komisyon gelirlerinde düşüşe sebep olmuş ve bu da bankaların karlılıklarına ister istemez yansımıştır.

Pazar koşulları mercek altına yatırılırsa Yunanistan'ın Eurozone'a katılmasından beri bankaların konsolidasyona ve hizmetlerini çeşitlendirerek pazar paylarını artırmaya odaklandıkları görülür. Faizlerdeki dramatik düşüş sektördeki faizlerle oynayarak pay kapma politikalarını etkisizleştirmiş ve rekabeti artırmıştır.

Konsolidasyonun yanısıra özellikle yabancı bankalarla stratejik ortaklıklar kurma politikası da Yunan bankalarının uluslararası pazara açılma hedefleri doğrultusunda izledikleri bir yoldur. Avrupalı rakiplerine göre aktif büyüklüğü bakımından dezavantajlı görünseler de orta vadede Güneydoğu Avrupa ve Balkanlar'da söz sahibi olma amaçlarına ulaşmak için stratejik ortaklıkların getireceği sinerjiden faydalanmak bir zorunluluk halini almıştır.

Öte yandan teknoloji ve telekomünikasyon alanlarındaki gelişmeler bankacılık sektöründe yeni fırsatlar yaratmaktadır. Yeni satış kanallarının geliştirilmesi, operasyonel maliyetlerin düşürülmesi ve piyasa risklerinin göreceli olarak minimize edilmesi gibi avantajlar küçük bankaları bile büyükler karşısında rekabette güçlü pozisyonlara getirebilmektedir.

Sigorta

Yunan sigorta pazarı diğer Avrupa ülkelerine oranla oldukça küçüktür. 1998 itibarıyla sektörün ürettiği prim toplamı AB ortalamasının sadece % 12.7'si kadardı. 1999'daki toplam prim üretimi tahmini 821 Milyar Drahmidir. Finansal piyasalarda yaşanan daralma bu sektöre de yansımış ve 1993'te 183 olan şirket sayısı 1999'da 105'e düşmüştür. Sektördeki şirketler Yunan piyasasındaki yatırım

fonlarının gelişmesinde önemli rol oynamışlardır. 1989'da 2 olan yatırım fonu sayısı 2000 yılı sonunda 265'e kadar (Toplam portföy tutarı 10.5 Trilyon drahmi – GSYİH'nın % 25.7'si) ulaşmıştır.

Atina Menkul Kıymetler Borsası

Atina Menkul Kıymetler Borsası (AMKB) 1995 yılına kadar halka açık bir kurumken o tarihte yeniden yapılandırılarak bir devlet kurumu haline getirilmiş ve sonra hisseleri, kontrol amacıyla bir kısmı muhafaza edilerek, bankalar, aracı kurumlar, işlem gören şirketler gibi piyasa katılımcılarına satılmıştır. 2000 yılına gelindiğinde borsanın hisseleri Hellenic Stock Exchange SA isimli bir holding şirketine devredilmiştir. Bu operasyonla 26 Milyar Drahmilik bir modernizasyon programı başlatılmış ve AMKB, listeleme ve takip ile araştırma ve satış olarak iki ayrı bölüm halinde yeniden organize edilmiştir. Borsanın düzenleyici yetkileri de Sermaye Piyasası Kuruluna devredilmiştir. İki kurum büyük oranda bağımsız olmakla birlikte Milli Ekonomi Bakanlığı kontrolü altında faaliyet göstermektedirler.

AMKB'nda şirketler değerlerine göre farklı pazarlarda işlem görmektedirler. Değeri 4 Milyar Drahmiden yüksek olanlar "esas" pazarda, 1-4 Milyar arası ikinci bir "paralel" pazarda ve değeri 200 Milyon Drahmiden fazla olanlar da 1999'da kurulan yeni pazarda işlem görmektedirler. Ancak son dönemde yeni ekonomi şirketlerinde yaşanan kriz sebebiyle bu yeni pazar henüz tam anlamıyla işlerlik kazanmamıştır.

Yunanistan'ın Eurozone'a katılmasıyla birlikte AMKB gelişmekte olan piyasalar arasından çıkıp gelişmiş piyasalar kategorisine terfi etmiştir.

TURİZM SEKTÖRÜ

Turizm sektörü Yunan GSYİH'sına yaptığı % 8'lik katkı ve yarattığı 9.1 Milyar USD'lık katma değer ile ülkenin en önemli sektörlerinin başında gelmektedir. İşgücü açısından da çoğu tesis sadece yılın yarısında çalışmasına rağmen en yüksek istihdamı yaratmaktadır. Yaratılan istihdam, %6.1'i direkt ve %3.9'u dolaylı olmak üzere, toplam istihdamın %10'udur.

Ülkenin sunduğu güneş ve deniz imkanlarının yanısıra yaklaşık 3000 yıllık tarihi Yunanistan'ı turist güzergahları sıralamasında 15. sıraya oturmaktadır.

1999 yılında ülkeye gelen turist sayısı 12.6 milyondur. Bu rakam toplam Yunanlı nüfusunun da üstünde olup, 2000 yılında 13.6 milyona, 2001 yılında ise % 8.1'lik bir artışla 14.6 milyona yükselmiştir. 2002 yılında henüz resmi olarak rakamlara yansımaya da turist sayısında bir düşüş olacağı tahmin edilmektedir. Bunun sebepleri arasında 11 Eylül olaylarının etkisi ve birçok kaliteli tesisin 2004 Olimpiyat Oyunları için bakımda olmaları gösterilebilir. 2003 ve özellikle 2004

yılında ÷lkeye gelen turist sayısının yeniden artış trendine girmesi beklenmektedir. 2010 yılında ÷lkeyi ziyaret etmesi beklenen turist sayısı 18-20 milyon civarındadır.

Turist sayısında artış beklentisinin altında sektöre yapılan altyapı yatırımları vardır. Yunan Hükümeti ÷lkelerini tercih eden konuklarına daha iyi servis verebilmek amacıyla ÷lkeye giriş noktalarındaki koşulları iyileştirmekte, adalarla ana karanın bağlantı yollarını artırmakta, tesisleri de bakımdan geçirmektedir.

Yunanistan'ı tercih eden turistler arasında Almanlar ve İngilizler % 50'den fazla pay almaktadırlar. Diğer Avrupalılar arasında Fransızlar, İtalyanlar ve İskandinav ÷lkelerinden gelenler de Yunanistan'a ilgi göstermektedirler.

Turistlerin büyük çoğunluğu paket programları tercih etmekte ve direkt uçuşlarla tatil yörelerine gelmektedir. 1990'lardaki gelişlerin % 30 artışına karşılık ortalama konaklama süresi kısalmış ve 14 günden 10 güne inmiştir.

Ülkenin en çok tercih edilen yöreleri arasında Kos, Korfu, Girit, Mikonos, Rodos ve Santorini'yi saymak mümkünken kuzeye doğru gidildiğinde Halkidiki yarımadası da önemli bir merkez olarak ortaya çıkmaktadır.

Toplam 8200 otelin konaklama kapasitesi 601.000 yataktır. Buna ek olarak otel dışındaki ikincil konaklama tesislerinin (28.000) toplam yatak kapasitesi de 450.000'dir.

Ülkeye yabancı yatırımcı çekebilmek amacıyla Yunan Turizm Teşkilatı (EOT) elinde bulunan tesisleri çok uzun vadeli anlaşmalarla yatırımcılara kiralamaktadır. Genellikle sahil tesislerinden oluşan bu tesislerin toplam değeri 10 Milyar USD'dir. EOT kurduğu holding şirketine bu tesislerden 50'sini devretmiş, diğer tesisler yatırımcılara kiralanmıştır. Yunan adalarına yapılan yat turizmi oldukça talep almaktadır. Ancak bu noktada marinaların yetersizliği ön plana çıkmaktadır. Ülkedeki toplam 7000 yatlık kapasiteye karşılık sadece Atica bölgesindeki ihtiyaç 10.000'dir. Talebi karşılamak isteyen EOT 20 olan marina sayısını 50'ye çıkarmayı planlamaktadır. Bu amaçla Atica bölgesi haricindeki marinalar özel sektöre devredilecek ayrıca liman bölgelerinden uzakta bulunan 200 ve üstü kapasiteye sahip tesislere de kendi limanlarını inşa etme imkanı tanınacaktır. Bu projelerin toplam maliyetinin 130 Milyon USD'ini bulması beklenirken bu tutarın % 65'i yabancı yatırımcılar tarafından sağlanacaktır.

Yunan turizminin pazarlanması çalışmaları da Yunan Milli Turizm Teşkilatı'nca (GNTO) yürütölmektedir. Pazar araştırmalarına dayanarak geliştirilen yeni orta vadeli pazarlama planı çerçevesinde Yunanistan, bütün önemli turizm fuarlarına katılmakta (WTM,BIT, ITB, MITT ve FITUR) ve yerel fuarlar düzenlemekte (Philoxenia, Panorama, Xenia); halen 11 önemli pazarda 10 Milyar drahmilik bir kampanya yürötmekte ve pazardaki nişlere yönelik pazarlama taktiklerine başvurmaktadır.

DENİZCİLİK VE GEMİ İNŞA SEKTÖRLERİ

Denizcilik de turizm gibi Yunan Ekonomisine ciddi katkılar sağlayan bir sektördür. Ülke GSYİH'na %2.5 katkı sağlayan sektörün toplam istihdama katkısı da %3'tür. Başka bir deyişle sektör bünyesinde 50.000 kişi istihdam ederek Yunanlı ailelerin %5'inin geçinmelerini sağlamaktadır.

Yunan bandıralı gemiler toplam tonajda dünya toplamının %16'sına, Avrupa toplamınınsa %50'sine tekabül etmektedir. Avrupa'nın dış dünya ile yaptığı ticaretin %90'ının, kendi içinde yaptığı ticaretin %35'inin deniz yoluyla yapıldığı bir ortamda Yunan Ticaret Filosu Avrupa için ticarete çok önemli bir rol oynamaktadır. 1998 yılı rakamlarına göre Yunan Ticaret Filosu 3358 gemi ve 134 milyon tonluk taşıma hacmiyle dünyanın en büyük filosu durumundaydı.

Son yıllarda Yunan bandırası altına giren gemi sayısında düşüş gözlemlenmektedir. Bu hem yükselen işgücü maliyetlerinden hem de Yunan bandıralı gemilerde yüksek oranda Yunanlı mürettebat çalıştırma zorunluluğundan kaynaklanmaktadır. Yunanlı armatörlere ait gemilerin bile Yunan bandırası altına girmekten imtina ettikleri tespit edilmiştir.

Yunan Ticaret Filosu genellikle büyük petrol tankerleriyle bilinirken, aslında filo bünyesinde çok geniş bir yelpazede deniz aracı bulundurmaktadır. Kimyevi tankerler, kuru yük gemileri, donmuş kargo gemileri, likit gaz tankerleri, çok fonksiyonel uzun mesafe taşıyıcılar ve yolcu gemileri örnek olarak sıralanabilir.

Yunan limanları uluslararası ticarete açıktır. Ayrıca AB'nin ortak Pazar hükümlerine göre kıyı denizciliği ve tekne gezintileri de AB rekabetine açılmıştır.

Dış rekabetin etkinliğini gittikçe artırmasının yanısıra artan işgücü maliyetleri ve nitelikli işgücü kaybı da sektörün aşması gereken sorunlar olarak gözükmektedir.

2003 yılında yürürlüğe girecek AB çevre standartları kıyı gemiciliğiyle uğraşan yatırımcıların çoğunu hızlı feribotlara yatırım yapmaya itmektedir.

Denizcilik sektörünün en önemli yan sanayi konumunda bulunan gemi inşa sektörü mercek altına alındığında sektörün Avrupa genelinde oldukça önemli problemlerle mücadele ettiğini görürüz. Bu problemlerin başında düşük işgücü maliyetine sahip ülkelerin rekabeti, Avrupa ülkeleri için oldukça zorlaştırmaları gelmektedir.

Yunanistan'daki en gelişmiş tersaneler Skaramangas, Elefsina, Syros ve Avlida sektörün katma değer üretmemesinden dolayı özelleştirme sürecine alınmışlardır. Skaramangas tersanesi 2002 Mayıs'ında imzalanan bir sözleşmeyle Alman HDW ve Ferrostahl AG ortaklığına 47.1 milyon Euro bedelle satılmıştır. Diğer kuruluşların özelleştirme süreçleri devam etmektedir. Bu tersaneler dışında

Pire-Perama bölgesinde KOBİ olarak faaliyet gösteren gemi onarım atölyeleri de krizi ciddi olarak hisseder hale gelmişlerdir.

Sektörün önde gelenleri krizin genel olarak Türkiye ve diğer Karadeniz ülkeleriyle Güneydoğu Asya ülkeleri ve özellikle Güney Kore'nin maliyetin altına fiyat vermelerinden kaynaklandığını belirtmektedirler.

Skaramangas tersanesinden üst düzey bir yönetici sektörün Avrupalı örneklerinden bile daha zor durumda olmasını gerek tersane yönetimi gerekse devlet olarak bir stratejilerinin bulunmaması, büyük tersanelerin uzun zamandır ciddi projeler alamaması, düşük üretkenlik, ekipman ve metodların demode kalması ve sektörün yatırımcı ve bankacılık sektörü nezdinde güven arzetmemesi nedenlerine bağlamaktadır.

1995-1997 döneminde alınan 0.4 milyon ve 1997-1999 döneminde alınan 7.5 milyon Euro'luk AB desteği sektörün yeniden yapılandırılıp rekabette avantajlı bir konuma geçmesini sağlayamamıştır. Nihai olarak sektör, 2002 yılında, öncelikli olarak özelleştirme öncesi emekliliğini isteyen 250 Skamangas çalışanının haklarının ödenmesinde kullanılmak üzere 29.5 milyon Euro'luk bir AB desteği almış, destek AB Rekabet Komitesi tarafından da onaylanmıştır.

Avrupalı tersaneciler global platformdaki haksız rekabeti Dünya Ticaret Örgütü'ne şikayet etmeye karar vermişlerdir. Son olarak 2002 yılının Haziran ayında Yunan Kalkınma Bakanı Tsohatzopoulos Brüksel'de diğer sanayi bakanlarıyla bir araya gelerek Güney Kore'nin saldırgan rekabeti hakkında alınacak önlemleri müzakere etmiştir.

BİLGİ TEKNOLOJİLERİ VE YAZILIM SEKTÖRÜ

Yunanistan "İnternet Devrimi"ni yakalamakta geç kalan ülkelerden biridir. Bunun sebebi hem diğer AB üyesi ülkelere oranla yaşam standardının düşük olması hem de internete erişim maliyetlerinin yüksek olmasıdır. İnternet servis sağlayıcıların sunduğu erişim fiyatları Yunanistan'ı, 1999 yılı itibarıyla, OECD içindeki en pahalı ikinci ülke konumuna getirmiştir.

1999 yılında bilgi teknolojilerine (BT) yapılan harcama GSYİH'nın %0.97'sine tekabül etmekteydi. Bu oranın diğer AB üyesi ülkelerdeki ortalaması % 2.7'dir. Dünya Bankası verilerine göre 1999'da Yunanistan'da 1000 kişiye 60.2 bilgisayar düşerken, İtalya'da 192, Almanya'da ise 297 bilgisayar düşmekteydi.

IDC'nin verilerine göre internet penetrasyonu 1999 sonu itibarıyla % 6.5'ken Batı Avrupa ortalaması %23'tür. 2003 yılı tahminlerine göre aynı oranlar Yunanistan'da %30, Batı Avrupa'da ise %55 olacaktır.

Sektörel tahminler internet kullanıcı sayısını, 2001 yılı ilk çeyreği itibarıyla, 800.000 olarak belirlerken, bu rakamın sadece 300.000'i internete para ödeyerek bağlanan kullanıcılardır. Geri kalan 500.000 kişi akademik ya da diğer kurumsal ağlar üzerinden herhangi bir ücret ödemededen bağlanmaktadır. 2001 yılı sonunda toplam kullanıcı sayısının 1.5 milyona, para ödeyerek bağlananların sayısının da 600.000'e ulaşması beklenmektedir. Henüz resmi rakamlar açıklanmadığından tahminlerin doğruluğu ölçülememiştir.

Yunan Hükümeti katılmakta geç kaldığı "İnternet Devrimi"ni tam anlamıyla gerçekleştirebilmek ve "Bilgi Toplumu" konseptini toplumsal yaşama adapte edebilmek amacıyla, AB'nin ilgili direktif ve politikalarından yola çıkarak, Bilgi Toplumu için Operasyonel Program (OPIS) adı altında bir program geliştirmiştir. Program 2.8 Milyar Euro'luk bir bütçeye sahiptir. Bütçe için AB 1.7 milyar Euro, devlet ise 560 milyon Euro kaynak sağlayacaklardır. Geri kalan bölüm özel sektör tarafından karşılanacaktır.

Program, interneti iş dünyasının işleyişine sokarak Yunanistan'ın rekabet gücünün artırılmasını ve devlet hizmetlerinin elektronik ortamda verilmesini amaçlamaktadır.

Program çerçevesinde üniversite-sanayi işbirliğini geliştirmek amacıyla mikroelektronik, sensör ve otomasyon mekanizmaları, ağ ve telekomünikasyon teknolojileri ve hizmetleri, sağlık hizmetlerinin kontrolü için teknolojik destek ve akıllı kart alanlarında araştırmalar desteklenecektir.

Maliye Bakanlığı vergi alanında birçok projeyi hayata geçirmiştir (TAXIS Programı). Vergi mükellefleri elektronik ortamda vergi formları ve rehberleri edinebilecek, güvenli bir ortamda şahsi dosyalarını inceleyebilecektir. TAXIS programı aracılığıyla elektronik ortamda faturalandırma ve KDV ile gelir vergisine yönelik elektronik dosyalama operasyonlarında önemli ivme kaydedilmiştir.

2003 yılından itibaren devlet ihalelerinin ve diğer devlet-şirket ilişkilerinin elektronik ortama taşınması planlanmaktadır.

"Go-online" projesi Kalkınma Bakanlığı tarafından geliştirilmiş olup 50.000 KOBİ'nin dijital ekonomiyle tanışmasını amaçlamaktadır. Proje internete erişimi ve yeni teknolojiler hakkında eğitim verilmesini kapsamaktadır. 2001- 2003 yılları arasında yürütülecek olan projenin maliyeti 100 Milyon Euro'dur.

"E-Business Forum" projesi Yunan iş dünyasının teknoloji, internet ve "e-business" uygulamalarıyla tanışmasına ve şirket süreçleriyle entegrasyonlarına destek vermek amacıyla geliştirilmiştir. Projeye birlikte e-ticaret uygulamalarından faydalanan KOBİ oranı yaklaşık sıfırdan % 15'e kadar çıkmıştır.

OPIS içindeki en önemli e-devlet programı “Sizefxis” dir. Programın amacı kamu idare hizmetlerinin yüksek band genişliğinde bir ağ aracılığıyla verilmesini sağlamaktır. 1.5 milyon Euro bütçeli proje kamu idaresinde yüksek kalitede hizmet vermeyi ve bu kaliteyi merkezi ve yerel bazda aynı standartta sunabilmeyi amaçlarken maliye, sosyal hizmetler, adalet ve bölgesel kalkınma katkı sağlayacağı konuların başında gelmektedir.

ARIADNI (2000-2006) programı belediyelere yönelik bir proje olup bölgesel ve merkezi belediyelerde koordinasyonu ve hizmet etkinliğini geliştirmeyi amaçlamaktadır.

TÜRKİYE – YUNANİSTAN TİCARİ VE EKONOMİK İLİŞKİLERİ

DIŞ TİCARET

Türkiye-Yunanistan Dış Ticareti (Milyon ABD Doları)

Yıllar	İhracat	İthalat	Denge	Hacim	İhr/İth
1994	168,7	105,1	63,6	273,8	1.6
1995	209,9	200,7	9,2	410,6	1.0
1996	236,5	285,0	-48,5	521,5	0.8
1997	298,2	430,8	-132,6	729,0	0.7
1998	369,2	319,7	49,5	688,9	1.2
1999	406,8	303,0	103,8	709,8	1.3
2000	437,7	430,8	6,9	868,5	1.0
2001	476,1	266,3	209,8	742,4	1.8
2001/8	313,5	163,6	149,9	477,1	1.9
2002/8	307,2	204,2	103	511,4	1.5

Kaynak : DİE

Yunanistan küçük nüfusuna rağmen önemli bir ithalatçı ve alım gücü yüksek bir tüketici profiline sahip olması ve coğrafi yakınlık avantajı nedeni ile Türkiye için daha fazla pay sahibi olabileceği bir pazar olma özelliğini taşımaktadır.

Türkiye ile Yunanistan arasındaki ticaret hacmi 2000 yılında bir önceki yıla göre yüzde 22.4 oranında artış kaydedilmiştir. Ancak 2001 yılında ihracatta yüzde 8 artış olmasına karşın ithalatın bir önceki döneme göre yüzde 38 oranında azalması ile aynı dönem için ticaret hacminde yüzde 15 oranında azalma kaydedilmiştir. Bu düşüşte Türkiye’de yaşanan Kasım 2000 ve Şubat 2001 krizleri etkilidir.

2000 ve 2001 yılları Ocak – Aralık dönemi itibarıyla Yunanistan ile dış ticaret fasıl bazında aşağıdaki tabloda görülmektedir.

Fasıllar İtibarı İle Türkiye-Yunanistan Dış Ticareti (2000)

İHRACAT		
FASIL	TUTAR	%
TOPLAM	437.725.190	100
DİĞER	147.955.695	33,8
Demir Çelik	112.155.330	25,6
Hava Taşıtları	41.230.418	9,4
Pamuk	30.033.931	6,9
Kazanlar, Makinalar	22.098.911	5
Cam ve Cam Eşya	19.063.361	4,4
Demir Çelik Eşya	19.028.159	4,3
Elektrikli Makinalar	15.844.719	3,6
Örme Giyim Eşyası	11.424.034	2,6
Sentetik Suni Filamentler	10.002.583	2,3
Kauçuk ve Kauçuk Ürün.	8.888.049	2

İTHALAT		
FASIL	TUTAR	%
TOPLAM	430.812.980	
DİĞER	57.692.633	
Pamuk	153.450.282	35,6
Mineral Yakıtlar	131.394.402	30,5
Plastikler	26.273.499	6,1
Kağıt Karton	13.736.792	3,2
Yağlı Tohum ve Meyvalar	13.286.460	3,1
Kazanlar, Makinalar	10.674.334	2,5
Aluminyum ve Aluminyum Ür.	8.233.401	1,9
Elektrikli Makinalar	5.891.224	1,4
Demir Çelik	5.244.222	1,2
Ham Postlar	4.935.731	1,1

Kaynak : DİE

Fasıllar İtibarı İle Türkiye-Yunanistan Dış Ticareti (2001)					
İHRACAT			İTHALAT		
FASIL	TUTAR	%	FASIL	TUTAR	%
TOPLAM	476.095.465	100	TOPLAM	266.253.783	100
DİĞER	182.661.655	38,4	DİĞER	39.768.475	14,9
Demir Çelik	127.736.415	26,8	Pamuk	113.607.183	42,7
Pamuk	28.583.284	6,0	Mineral Yakıtlar	52.404.536	19,7
Kazanlar, Makinalar	27.797.961	5,8	Plastikler	24.114.169	9,1
Demir Çelik Eşya	20.604.386	4,3	Aluminyum ve Aluminyum Ür.	8.149.538	3,1
Elektrikli Makinalar	20.229.665	4,2	Kağıt Karton	5.854.678	2,2
Yenilen Meyvalar	17.010.089	3,6	Kazanlar, Makinalar	5.678.829	2,1
Cam ve Cam Eşya	16.994.174	3,6	Ham Postlar	5.575.458	2,1
Kauçuk ve Kauçuk Ürün.	12.250.600	2,6	Adi Metallerden Eşyalar	4.138.358	1,6
Plastikler	11.291.905	2,4	Elektrikli Makinalar	3.909.081	1,5
Örme Giyim Eşyası	10.935.331	2,3	Boya Kul. Hülasaları	3.053.478	1,1

Kaynak : DİE

YATIRIM İLİŞKİLERİ

Türkiye'deki Yunan Yatırımları

2001 yılı sonu itibarıyla Yunan menşeli sermayeye sahip toplam 58 firma faaliyette bulunmaktadır. Söz konusu şirketlerin Türkiye'deki toplam yabancı sermaye içindeki payı yüzde 0,16, şirketlerin toplam sermayelerinin içinde Yunan sermayesinin payı yüzde 50,29'tur. Bu firmaların toplam sermayesi 12,6 trilyon TL'dir.

Ocak – Aralık 2001 dönemi içinde izin verilen sermayenin toplam miktarı yaklaşık 3,5 milyon ABD Doları'dır. 1980 – 2001 dönemi içinde izin verilen sermayenin toplamı ise 55,6 milyon ABD Doları'nı geçmiştir. 2000 yılı itibarıyla adımları atılan ortak girişimlerin çoğu bilgi teknolojileri üretim ve ticareti üzerindedir.

Ayrıca sınıai ürün imalatı ve ziraat alanlarında ortak yatırımların oluşturulmaya başlandığı bilgisi edinilmiştir.

FİNANSAL OLANAKLAR

Avrupa Yatırım Bankası (EIB), Uluslararası Finans Kurumu (IFC), Yunanistan'dan National Bank of Greece ve diğer benzer kuruluşların katılımında toplam 40 milyon ABD Doları ile "Turkish Equity Fund" oluşturulmuştur. National Bank of Greece'in 15 milyon ABD Doları ile dahil olduğu fon operasyonel haldedir.

SORUNLAR

Yunan adalarına taze sebze ve meyva ihraç eden Türk firmaları tarafından dile getirilen, numunelerin AB sağlık standartlarına uygunluğunun tespiti için tahlil yapılmak üzere Atina veya Selanik'e gönderilmesi konusu ise ancak Türk Akreditasyon Kurumu'nun (TÜRKAK) faaliyete geçmesi ve Yunanistan'daki muadil kuruluş ile karşılıklı tanıma anlaşması imzalanmasını müteakiben TÜRKAK tarafından akredite edilen laboratuvarlarca düzenlenen belgelerin kabulü ile çözümlenebileceği belirtilmiştir. TÜRKAK Haziran 2001'de faaliyete geçmiş olmasına karşın halen uygulama yönetmeliklerinin olmaması ve yapılanmasındaki bazı eksiklikler sebebi ile henüz işlerlik kazanmamıştır. Halen Yunanistan'da bu konuda gerekli tahlil ve kontrollerin yapılabilmesi amacı ile 12 noktanın faaliyette bulunduğu öğrenilmiştir. Her noktada farklı ürünlerin tahlil ve kontrolü yapılması nedeniyle Yunan makamlarından hangi noktada hangi ürünün kontrolü yapıldığı hususunda bilgi talep edildiği iletilmiştir. Türk firmaları özellikle Yunan adalarına bazı tüketim mallarının (yaş meyva – sebze dahil) ihracatında zorlandıklarını, özellikle adalarda yaşanan laboratuvar sıkıntısının çözülmesinin yararlı olacağını belirtmektedirler. Ancak yine de TURKAK'ın faaliyete

geçmesinin doğabilecek sorunların bertaraf edilmesinde önemli rol oynayacağı düşünülmektedir.

Halen Türkiye ile Yunanistan arasında standartlar konusunda ilgili kuruluşlarınca imzalanmış bir anlaşma bulunmamaktadır. Türk Standartları Enstitüsü'nün Avrupa Standardizasyon Komitesi (CEN) ve Avrupa Elektroteknik Standardizasyon Komitesi'ne (CENELEC) tam üyelik sürecinde Yunanistan Standartlar Teşkilatı (ELOT) ile görüş alışverişinde bulunmasının önem arz ettiği belirtilmektedir.

İŞBİRLİĞİ OLANAKLARI

- 2004 Atina Olimpiyat Oyunları çerçevesinde öncelikle gerçekleştirilecek büyük alt ve üstyapı yatırımlarında, Atina'da mevcut otellerin renovasyonu, tefrişinin yenilenmesi ve buna benzer çeşitli projelerden Türk firmalarının yararlanması sözkonusudur. Ayrıca müteahhlik firmalarının Güneydoğu Avrupa'nın yeniden inşası aşamasında alt ve üstyapı projelerinde işbirliğine gidebilmeleri hususunda sektör kuruluşları arasında işbirliğini destekleyici çalışmalara başlanmıştır.
- 2004 Atina Olimpiyatları çerçevesinde catering hizmetleri, gıda (yaş meyva ve sebze, vs.), konaklama, ulaşım, güvenlik, turizm, tekstil, konfeksiyon, ev tekstili, mobilya, beyaz eşya, temizlik malzemeleri, kozmetik ürünler, otel ve restaurant ekipmanları ve inşaat malzemeleri alanlarında işbirliği imkanları mevcuttur.
- Yunanistan Hükümeti Dayanışma Fonu çerçevesinde AB'den 2000 – 2006 yılları arasında altyapı projelerine tahsis edilmek üzere yaklaşık 30 milyar ABD Doları tutarında kaynak temin edilmiştir. Bu Fon'a hükümetin ve özel sektörün mali katılımı ile anılan dönemde yaklaşık 50 milyar ABD Doları tutarında projenin tamamlanmasının sözkonusu olacağı belirtilmektedir. Sözkonusu projelerin gerçekleştirilmesi özellikle inşaat sektörünün yanısıra bu sektörün ihtiyaçlarını karşılamak üzere imalat yapan sanayi kolları için de büyük bir talep yaratacaktır.
- Sanayi alanında yapılacak işbirliğinin uzun vadede ve temelde çeşitli pazarlara yönelik yüksek kaliteli ve düşük maliyetli mal üretimine imkan sağlaması önem teşkil etmektedir. Otomotiv ve yedek parçaları, demir-çelik, makine, enerji, metalurji, kimya (deterjan, kozmetik), gıda, tekstil, elektrik ve telekomünikasyon malzemeleri üretimi alanında ortak işbirliği imkanları mevcuttur. Yukarıda belirtilen sektörlerin yanısıra 12-13 Şubat 2002 tarihinde Atina'da düzenlenen Karma Ekonomik Komisyon ilk dönem toplantısında imzalanan Mutabakat Zaptı uyarınca iki ülke arasında öncelikli işbirliği yapılabilecek alanlar olarak inşaat malzemeleri, elektronik ve elektrikli ev

aletleri, gemi inşa sanayi, ayakkabı ve deri ürünleri, kağıt, değerli metal ve taş işleme sanayi sıralanmaktadır.

- Türkiye’de bir Yunan bankasının Yunanistan’da da bir Türk bankasının şube ve temsilciliğinin bulunmaması, muhabirlik hizmetlerinin ise varsa bile çok sınırlı olması nedeniyle, her iki ülke firma ve işadamları ticari ve ekonomik ilişkilerinde üçüncü ülke bankalarını kullanıldığı daha önce aktarılan sorunlar arasında yer almakta idi. Ancak Ağustos 2000 tarihinde National Bank of Greece’in İstanbul’da bir liason ofisi açması, Portekiz merkezli Novabank’ın yüzde 40 hisse ile ortak olduğu Yunanistan’da faaliyet gösteren Novabank, Yunan iştiraki (Kodomis Insurance Co.) ile birlikte girmiş olduğu ihaleyi kazanarak Ocak 2002’de Sitebank’ı alması bu sorunların bertaraf edilmesine yardımcı olacağı düşünülmektedir. Muhabir bankacılık faaliyetlerinin geliştirilmesi, karşılıklı şube açılmasının iki ülke arasındaki ticari ve ekonomik ilişkilerin gelişmesinde yararlı olacağına inanılmaktadır.
- İki ülkenin bankaları da bölgesel işbirliği olanaklarına sahiptirler. Türk ve Yunan bankaları (ticaret ve yatırım) ve borsa aracı kurumları bölgede artan özel sektör altyapı finansmanına kaynak yaratma yönünde işbirliğine gidebilirler. Bölgede iş yapan Türk ve Yunan firmalarına ortaklaşa kredi temin edebilirler.
- Borsa alanında ortak fon kurulması, bölgesel risk sermayesi fonlarının kurulması, Türk ve Yunan şirketlerinin her iki ülkenin borsasında eşanlı olarak işlem görmesinin temini, ilerleyen dönemlerde internet aracılığı ile işlemlerin yapılması için gerekli altyapının hazırlanması, Güneydoğu Avrupa İşbirliği Girişimi (SECI) çerçevesinde işlemlerin yapılabilmesini teminen ortak bir platform oluşturulması işbirliği alanları olarak sıralanmaktadır. Bu çerçevede, İstanbul Menkul Kıymetler Borsası ve Atina Borsası işbirliği içindedir.
- Turizm alanında ortak paket turlarından Ege ve üçüncü ülkelerde ortak tesis kurma ve işletmeye kadar geniş bir yelpazede ortak çalışma imkanı bulunmaktadır.

iki ülke havayollarının ortak çalışması ile uçak seferlerinin arttırılması yararlı olacaktır. Kongre ve incentiv turizmi alanında, üçüncü ülkeleri de içine alan Doğu Akdeniz turizm kavramının yaratılması imkanları mevcuttur. Bu amaçla Mısır, İsrail, Yunanistan ve Türkiye olarak Doğu Akdeniz Seyahat Acentaları Birliği’nin kurulduğu iletilmiştir. Ortak bir pazarlama ve fiyat politikası oluşturularak, yakın destinasyonlara yönelik turizm hareketlerinin güçlenmesinin beklendiği önümüzdeki dönemde bu amaca yönelik promosyonel çalışmalara ağırlık verilebilir. Turizm profesyonellerine karşılıklı staj imkanı tanınabilir. AB ortak fonlarından yararlanılabilir. Her iki ülkenin sahip olduğu üstünlükler çerçevesinde know-how transferi yapılması mümkündür.

ANLAŞMA VE PROTOKOLLER

- Hava Ulaştırması Anlaşması (22 Temmuz 1947)
- Türkiye-Yunanistan Ticaret ve Ödeme Anlaşması (7 Kasım 1953)
- Türkiye-Yunanistan Arasında Uluslararası Karayolu Nakliyatına Dair Anlaşma (16 Kasım 1970)
- Turizm Alanında İşbirliği Anlaşması (10 Mayıs 2000)
- Çevrenin Korunmasına İlişkin Mutabakat Muhtırası (16 Mayıs 2000)
- Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması Anlaşması (1 Ağustos 2001)
- Terörizm, Örgütlü Suçlar, Uyuşturucu Madde Kaçakçılığı ve Yasadışı Göç İle Müdacelede İşbirliği Anlaşması (14 Temmuz 2001)
- Bilimsel ve Teknolojik İşbirliği Anlaşması (10 Mayıs 2000)
- Gümrük İdarelerinin İşbirliği ve Karşılıklı Yardım Anlaşması (10 Mayıs 2000)
- Kültürel İşbirliği Anlaşması (10 Mayıs 2000)
- Ekonomik İşbirliği Anlaşması (25 Temmuz 2001)
- Deniz Taşımacılığı Anlaşması (18 Temmuz 2001)
- Tarım Alanında Teknik, Bilimsel ve Ekonomik İşbirliği Protokolü (2 Kasım 2000)
- Çifte Vergilendirmenin Önlenmesi Anlaşması [*Müzakereler sürmektedir*]

Ekonomik İşbirliği Anlaşması iki ülke arasında Karma Ekonomik Komisyon (KEK) mekanizmasının oluşturulmasını içermekte olup, onay prosedürünün iki ülke açısından da tamamlanması neticesinde ilk KEK toplantısının birinci bölümü 12-13 Şubat 2002 tarihinde Atina'da düzenlenmiştir. Bu toplantı sırasında imzalanan Mutabakat Zaptı'nda ikili ekonomik ilişkiler, temasların sürekliliği, enerji, sanayi, KOBİ'ler, tarım, ulaştırma, turizm, gümrükler, bölgelerarası işbirliği ele alınan konular arasında yer almaktadır.

TÜRK-YUNAN İŞ KONSEYİ

1988 yılında kurulan ve halen Türk-AB İş Konseyleri bünyesinde faaliyetini sürdüren Türk-Yunan İş Konseyi'nin ilk Ortak Toplantısı 17-19 Nisan 1988 tarihlerinde Atina'da gerçekleştirilmiştir. Ekim 1996 yılında Yunan Genç İşadamları Derneği ile yapılan temaslar sonucu, İş Konseyi faaliyetlerine Forumlar çerçevesinde devam edilmiştir. 21 Ekim 1996 tarihinde İstanbul, 9-10 Aralık 1996 tarihinde Atina, 26-27 Mayıs 1997 tarihinde İstanbul ve 23 Ekim 1997 tarihinde Atina'da olmak üzere 1997 yılı sonuna değin dört Ortak Forum Toplantısı gerçekleştirilmiştir.

Türk ve Yunan Dışişleri Bakanları arasında Haziran 1999'da başlayan diyalog çerçevesinde İş Konseyi'nin faaliyetlerine ivme kazandırılmıştır. Bu itibarla Türk-Yunan İş Konseyi ve karşı kanadı Yunan-Türk İşbirliği Konseyi ilk Ortak Toplantısı 25-26 Şubat 2000 tarihinde İstanbul'da düzenlenmiştir. İki kuruluş arasında yapılan işbirliği çerçevesinde Bankacılık, Borsa, Çevre, Denizcilik,

İnşaat, KOBİ, Sanayi ve Ticaret, Sigorta, Turizm alanlarında oluşturulan 9 Çalışma Grubu eşzamanlı olarak toplanmış ve işbirliği imkanları hakkında görüş alışverişinde bulunmuştur. Bu çalışma gruplarının amacı belirtilen alanlarda iki ülke arasındaki işbirliği geliştirmek ve ortak projelerin oluşturulması için ilk (temel) adımların atılmasına imkan sağlamaktır. Toplantı sırasında katılımcılara Türk ve Yunan ekonomilerinde son durum, iki ülke arasında ve bölgesel olarak işbirliği imkanları hakkında bilgi verilmiştir.

Atina'da düzenlenen 'Dostluk ve İşbirliği Fuarı' kapsamında 20-21 Nisan 2001 tarihlerinde gerçekleştirilen ve Türk-Yunan İş Konseyi'nin ilgili çalışma gruplarında yer alan temsilcilerinin konuşmacı olarak katıldığı toplantıda Türk ve Yunan katılımcılara bankacılık, sigorta, menkul kıymetler, turizm, KOBİ'ler, gemi inşa sanayi, çevre, denizcilik, kara ve demiryolu ulaşımı, sanayi ve ticaret, inşaat ve telekomünikasyon alanlarında işbirliği potansiyelleri hakkında bilgi verilmiştir.

Türkiye, Yunanistan ve Nordik Ülkeleri İşadamları İle Toplantı'sına ilgili ülkelerden toplam 97 işadamlarının katılımı ile 11-12 Mayıs 2001 tarihlerinde İstanbul'da düzenlenmiştir. Toplantı sırasında Kuzey ve Güney Avrupa arasındaki potansiyel işbirliği imkanları hakkında görüş alışverişinde bulunulmuştur. Bu toplantının her yıl düzenli olarak tekrar edilmesi ve Kuzey-Güney Avrupa Ekonomik Forumu olarak anılmasında karar kılınmıştır.

2-3 Kasım 2000 tarihinde 2. Yunan-Türk İşbirliği Konferansı Yunan tarafından yaklaşık 200, Türk tarafından ise 65 işadamlarının katılımı ile Atina'da düzenlenmiştir. Türkiye ve Yunanistan arasındaki işbirliği imkanlarının yanısıra AB çerçevesinde ve Balkanlar, BDT Cumhuriyetleri, Kuzey Afrika ve KEİ ülkeleri gibi üçüncü ülkelerde işbirliği imkanları ele alınmıştır.

26-27 Nisan 2001 tarihinde İstanbul'da 3.Ortak Toplantı'ya toplam 225 Türk ve Yunan işadamı katılmıştır. İki gün süren toplantının çeşitli bölümlerine Yunanistan Kültür Bakanı Evangelos Venizelos, Kültür Bakanı İstemihan Talay, Turizm Bakanı Erkan Mumcu, spordan sorumlu Devlet bakanı Fikret Ünlü, Yunanistan Ulusal Ekonomi Bakan Yardımcısı Yannis Zafiroopoulos ve Dış Ticaret Müsteşarı Kürşad Tüzmen katılmıştır. Toplantıda Türkiye ve Yunanistan ilişkilerinde yaşanan olumlu gelişmelere değinilmiş, sektörel ve bölgesel işbirliği olanakları hakkında bilgi verilmiştir.

12 Mayıs 2001 tarihinde Atina'da yuvarlak masa toplantısı şeklinde düzenlenen ve onur başkanlığını Finlandiya eski Cumhurbaşkanı Martti Ahtisaari'nin yaptığı II. Kuzey-Güney Avrupa Ekonomik Forumu'na Türkiye, Yunanistan ve Nordik ülkelerinden 40 temsilci katılmış ve ileriye dönük işbirliği imkanları hakkında görüş alışverişinde bulunulmuştur.

7-8 Kasım 2001 tarihinde 4. Yunan-Türk İşbirliği Konferansı Yunan tarafından yaklaşık 100 işadamı, Türk tarafından ise 40 işadamlarının katılımı ile Atina'da

düzenlenmiştir. İlk gün yapılan açılış kokteylinde Dışişleri Bakanları George Papandreou ve İsmail Cem katılımcılara hitapta bulunmuş ve iki ülke arasında resmi temaslar hakkında bilgi vererek bu ziyaret sırasında güven artırıcı önlemler bağlamında ve işbirliğini geliştirmeye yönelik bir dizi anlaşma imzalanacağını belirtmişlerdir.

İkinci gün ise yeniden yapılanan Avrupa Birliği'nde Türkiye ve Yunanistan arasındaki işbirliğinin önemi ele alınmış ve Türk finans sektörünün yeniden yapılanması ve sektörde işbirliği imkanları hakkında bilgi verilmiştir.

30-31 Mayıs 2002 tarihinde İstanbul'da düzenlenen 5. Ortak Toplantı'ya Türk tarafından 75, Yunan tarafında ise 50 işadama katılmıştır.

Anılan toplantıya Başbakan Yardımcısı Mesut Yılmaz, Yunanistan Kültür Bakanı Evangelos Venizelos katılmış, gündemde ise ikili ilişkilerdeki gelişmelerin yanısıra Türkiye ile Yunanistan arasındaki doğalgaz boru hattı, 2008 Avrupa Futbol Şampiyonasının ortak evsahipliği, 2004 Atina Olimpiyatları yatırım programı gibi konular yer almıştır.

Türk-Yunan İş Konseyi'nin Yunanlı muhatabı ve Nordik ülke iş çevreleri ile birlikte düzenlediği Kuzey-Güney Ekonomik İşbirliği Forumu'nun üçüncüsü 25-26 Eylül 2002 tarihlerinde Stockholm'de yapılmıştır. İsveç Girişimciler Konfederasyonu (Confederation of Swedish Enterprise)'nin evsahipliği yaptığı ve önceki iki toplantıda olduğu gibi eski Fin Cumhurbaşkanı Martti Ahtisari'nin başkanlık ettiği toplantıda Türk, Yunan ve Nordik iş dünyası temsilcileri Türkiye - AB ilişkileri ve Kuzey Avrupa ile Güney Avrupa arasında ticari ve ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi yönünde fikir alışverişinde bulunmuşlardır.